

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ - СКОПЈЕ

ГОДИШНИК

НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

ANNUAIRE

DE LA FACULTÈ DE DROIT
„IUSTINIANUS PRIMUS“ DE SKOPJE

ВО ЧЕСТ НА
ПРОФ. Д-Р ДИМИТАР БАЈАЛЦИЕВ

СКОПЈЕ, 2022

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ - СКОПЈЕ

ГОДИШНИК
НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

ГОДИШНИК

ТОМ 60

СКОПЈЕ
SKOPJE

2022

ANNUAIRE
DE LA FACULTÈ DE DROIT
„JUSTINIANUS PRIMUS“ DE SKOPJE

Главен уредник:

д-р Александар Љ. Спасов

Уредувачки одбор:

Проф. д-р Гордана Силјановска Давкова
Проф. д-р Каролина Ристова-Астеруд
Проф. д-р Јасна Бачовска Недиќ
Проф. д-р Драги Рашковски
Проф. д-р Петра Дибушер (Белгија)
Проф. д-р Златан Мешкиќ (Босна и Херцеговина)
Проф. д-р Ана Лисе Кјер (Данска)
Проф. д-р Ричард Матланд (САД)
Проф. д-р Славко Ѓорѓевиќ (Србија)
Проф. д-р Марија Игњатовиќ (Србија)
Проф. д-р Али Ресул Усул (Турција)

Секретар на годишникот:

м-р Анастасија Муратовска

Правен факултет „Јустинијан Први“

ул. Гоце Делчев 9б 1000 Скопје, Република Северна Македонија

Лектура: Лилјана Јовановска

Печати: Стоби Трејд, ДООЕЛ

Тираж: 100 примероци

**УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ - СКОПЈЕ**

ГОДИШНИК

**НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ**

ANNUAIRE

**DE LA FACULTÈ DE DROIT
„IUSTINIANUS PRIMUS“ DE SKOPJE**

**ВО ЧЕСТ НА
ПРОФ. Д-Р ДИМИТАР БАЈАЛЦИЕВ**

СКОПЈЕ, 2022

СОДРЖИНА
НА ГОДИШНИКОТ НА ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

ВО ЧЕСТ НА ПРОФ. Д-Р ДИМИТАР БАЈАЛЦИЕВ

ВО ЧЕСТ НА ПРОФ. Д-Р ДИМИТАР БАЈАЛЦИЕВ.....V

Јасна Бачовска Недиќ
АСПЕКТИ НА КЛАСИЧНАТА СОЦИОЛОШКА ТЕОРИЈА ЗА
РЕЛИГИЈАТА – ПРИЛОГ КОН ПРАВОТО НА ВЕРОИСПОВЕД ВО
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА 1

Каролина Ристова-Астеруд
РОНАЛД ДВОРКИН – ПРАВНИОТ ФИЛОЗОФ КОЈ ГИ
ПРЕДИЗВИКУВА(ШЕ) СУДИИТЕ 15

Тодор Каламатиев, Александар Ристовски
ПРИВРЕМЕНОТО АГЕНЦИСКО ВРАБОТУВАЊЕ КАКО НЕСТАНДАРДНА
ФОРМА НА ВРАБОТУВАЊЕ 33

Билјана Поповска, Иванка Василевска
ВЛИЈАНИЕТО НА ИСИХАЗМОТ ВО ВИЗАНТИСКОТО ОПШТЕСТВО
(историски преглед) 53

Родна Живковска, Тина Пржеска
ТОЛКУВАЊЕ НА ПРАВНИТЕ НОРМИ ВО ГРАЃАНСКОТО ПРАВО..... 67

Сашо Георгиевски
ЕВРОПЕИЗАЦИЈА НА МАКЕДОНСКОТО СУДСТВО ВО ПРОЦЕСОТ
НА ПРИСТАПУВАЊЕ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА КОН
ЕВРОПСКАТА УНИЈА
во прилог кон расправата околу потребната адаптација на правната култура
кај македонското судство..... 83

Горан Коевски, Дарко Спасевски
СТЕЧАЈНО-ПРАВНИ АСПЕКТИ НА ДОГОВОРОТ ЗА ГРАДЕЊЕ..... 119

Ванчо Узунов, Биљана Петревска
АНАЛИЗА НА СОЦИЈАЛНАТА НЕЕДНАКВОСТ ВО РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА 137

Рената Тренеска-Дескоска (НЕ)НАДЛЕЖЕН УСТАВЕН СУД	151
Тања Каракамишева-Јовановска АНАЛИЗА НА МЛАДИНСКАТА РАБОТА ВО ЗЕМЈИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА.....	163
Тони Дескоски, Вангел Доковски НОВАТА ЕВРОПСКА КОНФЛИКТНА (Р)ЕВОЛУЦИЈА ЗА ВОНДОГОВОРНАТА ОДГОВОРНОСТ ЗА НАДОМЕСТ НА ШТЕТА.....	193
Татјана Зороска - Камиловска ТЕОРИСКО-ПРАВНИ РАЗГЛЕДУВАЊА НА ДИМЕНЗИИТЕ НА ПРОЦЕДУРАЛНАТА ПРАВИЧНОСТ ВО ПАРНИЧНАТА ПОСТАПКА СО АКЦЕНТ НА ВРЕМЕНСКАТА ДИМЕНЗИЈА	215
Гоце Наумовски, Есин Кранли Бајрам НЕКОИ ПРАШАЊА ПОВРЗАНИ СО СТЕКНУВАЊЕТО НА НАСЛЕДСТВОТО ВО РИМСКОТО ПРАВО.....	235
Мишо Докмановиќ ПОВТОРНО СОЈУЗНИЦИ – НАДВОРЕШНАТА ПОЛИТИКА НА САД И ГРЦИЈА ЗА ВРЕМЕ НА СТУДЕНАТА ВОЈНА.....	251
Poliksena Gavroska, Ilija Rumenov INTRODUCTORY ASPECTS OF THE RECOGNITION AND ENFORCEMENT OF FOREIGN DECISIONS.....	267
Ненад Гавриловиќ ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТА ПРЕДИЗВИКАНА ОД ЖИВОТНИ: СЕКТОРСКИ РЕЖИМ ЗА ДИВЕЧ	295
Елена Михајлова-Стратилати ЗОШТО ТРЕБА ДА ПОСТОЈАТ ЗАКОНИ СО КОИ СЕ КАЗНУВААТ ДЕЛАТА ОД ОМРАЗА.....	331
Владимир Божиновски СРЕДНОВЕКОВЕН КОСМОПОЛИТИЗАМ -Подемот на католичката црква во средниот век-.....	345

Драги Рашковски ТЕОРИИ ЗА НАДЛЕЖНОСТ НА СУДОТ И ИЗБОР НА ПРАВОТО КАКО АЛАТКИ ЗА РЕШАВАЊЕ НА СПОРОВИТЕ КАЈ CLOUD ТЕХНОЛОГИЈАТА.....	357
Александар Спасеновски СТАТУСОТ НА ВЕРСКИТЕ ЗАЕДНИЦИ И ПРОМЕНАТА НА СОПСТВЕНИЧКИТЕ ОДНОСИ ВО СОЦИЈАЛИСТИЧКА МАКЕДОНИЈА.....	371
Јелена Трајковска-Христовска СИСТЕМОТ НА КОНТРОЛА НА УСТАВНОСТА НА ПРАВНИТЕ АКТИ ВО КРАЛСТВОТО ШПАНИЈА.....	383
Елена Давитковска, Ивана Шумановска-Спасовска ПОСТАПКАТА ЗА ОСТВАРУВАЊЕ НА ПРАВОТО НА СЛОБОДЕН ПРИСТАП ДО ИНФОРМАЦИИ ОД ЈАВЕН КАРАКТЕР - СОСТОЈБА И ПРЕДИЗВИЦИ -.....	401
Елена Игновска КРВНАТА ВРСКА И ЗАЕДНИЧКИОТ ЖИВОТ КАКО КРИТЕРИУМИ ЗА ПОСТОЕЊЕ НА ПРИВАТЕН И СЕМЕЕН ЖИВОТ.....	421
Милка Ракочевиќ НАДОМЕСТ НА ШТЕТА КАКО РЕПРЕСИВЕН ИНСТРУМЕНТ ЗА САНКЦИОНИРАЊЕ НА ЗЛОУПОТРЕБАТА НА ПРОЦЕСНИТЕ ОВЛАСТУВАЊА ВО ПАРНИЧНАТА ПОСТАПКА.....	441
Катерина Шапкова Коцевска ФРЕДЕРИК БАСТИЈА: ЗАБОРАВЕНИОТ ВЕЛИКАН НА ФРАНЦУСКИОТ КЛАСИЧЕН ЛИБЕРАЛИЗАМ.....	457
Елена Макревска-Дисоска, Ирена Кикеркова ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИЦИ ВО ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА ЦЕЛОСНА ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈА НА ПАЗАРОТ НА УСЛУГИ ВО РАМКИТЕ НА ВНАТРЕШНИОТ ПАЗАР НА ЕУ.....	473
Валентин Пепељугоски ЗАШТИТА НА АВТОРСКОТО ПРАВО КАКО ФУНДАМЕНТАЛНО	

ЧОВЕКОВО ПРАВО И ПРОЕКТОТ „СКОПЈЕ 2014“.....	489
Valerii Lazarev, Khanlar Gajiyev, Gracheva Svetlana, Andrei Sidorenko THE ROLE OF JUDICAL DOCTRINE IN THE EVOLUTION OF LAW ENFORCEMENT: INTERNATIONAL AND NATIONAL ASPECTS.....	507
Љупчо Стојковски ДОБРОТО ПРОТИВ ЗЛОТО? ВОЈНАТА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМОТ И ИСИС.....	537
Катерина Тошевска-Трпчевска, Љубен Коцев, Александар Паришев ПОДОБРУВАЊЕ НА ЕФИКАСНОСТА НА МЕХАНИЗМОТ ЗА РЕШАВАЊЕ ТРГОВСКИ СПОРОВИ НА СВЕТСКАТА ТРГОВСКА ОРГАНИЗАЦИЈА.....	553
Анастасија Мураговска СОЦИЈАЛНА РЕУПОТРЕБА НА КОНФИСКУВАН ИМОТ.....	571
Михаела Мострова НАДЛЕЖНОСТ RATIONE MATERIAE НА МЕЃУНАРОДНИОТ ЦЕНТАР ЗА РЕШАВАЊЕ НА ИНВЕСТИЦИОНИ СПОРОВИ (ICSID)	589
Леона Кичеец ТЕКОВНИ ДИЛЕМИ И ИДЕН РАЗВОЈ НА МЕЃУНАРОДНОТО ПРАВО ВО ОБЛАСТА НА ДИГИТАЛНАТА ТРГОВИЈА	603
Калин Митрески ВЛИЈАНИЕТО НА МАРКЕТИНГОТ КАЈ ДОБРО ПОЗНАТИТЕ ТРГОВСКИ МАРКИ ПРЕКУ ПРИМЕРОТ НА КОКА-КОЛА	621
Александар Љ. Спасов „ОПРАВДУВАЊЕ НА ЗЛОСТОРСТВАТА“ – ПРАВНАТА ТЕОРИЈА ВО ВРЕМЕТО НА ГЕРМАНСКИОТ НАЦИОНАЛСОЦИЈАЛИЗАМ.....	631
Жанета Трајкоска, д-р Маја Блажевска-Евросимоска ВРАЌАЊЕ НА ДОВЕРБАТА ВО МАКЕДОНСКОТО НОВИНАРСТВО ПРЕКУ ВОВЕДУВАЊЕ НА ПРИНЦИПИТЕ НА КОНСТРУКТИВНО НОВИНАРСТВО.....	645

ВО ЧЕСТ И СПОМЕН НА ПРОФ. Д-Р ДИМИТАР БАЈАЛЦИЕВ

Почитувани читатели,

Годишникот на Правниот факултет „Јустинијан Први“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје што го имате во вашите раце е посветен на нашиот долгогодишен професор и доајен на теоретските правни науки, проф. д-р Димитар Бајалциев. За мене, како уредник на ова издание на Годишникот, претставува голема чест и задоволство на овој начин да се оддолжам на мојот ментор, научен и животен, со кого имав шанса да работам повеќе од две децении. Прво, како негов студент, потоа демонстратор, асистент, магистранд и докторанд, а последните години како еден од научните наследници и продолжувачи на неговото дело на научната област на којашто тој ѝ го посвети целиот свој професионален живот.

Проф. д-р Димитар Бајалциев е роден во с. Лугунци, во егејскиот дел на Македонија, денешна Грција во 1944 година. Местото и годината на неговото раѓање за неговиот живот имаше многу поголемо значење отколку само географска локација и временска одредница. Во историјата овој период е одбележан со крајот на Втората светска војна, но и почетокот на Граѓанската војна во Грција која најинтензивно се водела токму во регионот што долги години во Грција беше нарекуван Северна Грција, а за нас е татковина на дел од македонскиот народ што остана да живее во рамките на грчката држава по Букурешкиот мировен договор од 1913 година. Професорот Бајалциев ја споделуваше судбината на илјадниците деца, бегалци од граѓанската војна, кои во 1948 и 1949 година, во времето на најжестоките борби меѓу партизанската Демократска армија на Грција (ДАГ) и грчката кралска војска беа одведени од Грција за да им бидат спасени животите од непрестајните бомбардирања и одмаздничките и репресивни акции на грчката кралска војска. Овие деца беа одведени во повеќе држави, од поранешна Југославија (во тогашната Народна Република Македонија како нејзина федерална единица, но и во Војводина), преку Унгарија, поранешната Чехословачка, Полска, па сè до далечните републики на поранешниот Советски Сојуз како Ерменија, Казахстан и Узбекистан. Професорот Бајалциев, прво, е упатен во Војводина, а потоа се

враќа во Гевгелија, од другата страна на планината, како што често велеше, блиску, а далеку до своето родно место. Трагичната судбина на Македонците од Грција и, особено, на децата бегалци беше нешто што е длабоко врежано во неговата личност и тема на која постојано се навраќаше. Она што секогаш ме импресионираше кај него беше начинот на кој ја рационализираше личната трагична судбина без да покаже нималку гнев или омраза кон грчкиот народ. Напротив, секогаш велеше дека мора да се помириме и да соработуваме, а трагичната историја да ја паметиме, но не со неа да ја оптоваруваме денешницата и иднината.

По завршувањето на средното образование, тој се запишува на Правниот факултет во Скопје. По дипломирањето, неговиот професионален пат продолжува на факултетот каде што во 1969 година се вработил како асистент на предметот Теорија на државата и правото, на кој предметен професор бил д-р Стеван Габер. Магистрира во 1977 година на тема посветена на влијанието на нормите во јавниот живот на луѓето. По магистрирањето, во 1978 година е избран за предавач на факултетот.

Професор Бајалциев докторира на тема посветена на влијанието на моралот врз правото. Изборот на таа тема не би била ништо необично за еден теоретичар на правото доколку изборот не бил направен во едно време и владејачки систем кој наметнувал една идеологија, односно еден светоглед кој на правото гледал само од аспект на неговиот инструментален карактер во заштита на волјата на владејачката класа, а општествените појави, вклучително и правото, морале да бидат објаснувани единствено низ визирот на материјализмот негирајќи им каква било друга суштина, со што во методолошка смисла општествените науки биле заробени од вулгарниот материјализам. Одлуката да избере тема од областа на правната аксиологија, од тогашна перспектива, била многу храбар професионален избор што го надминувал методолошкото едноумие.

По докторирањето, во 1985 година, е избран за доцент, во 1990 година за вонреден професор, а во 1995 година за редовен професор на теоретски правни науки (Вовед во правото и Филозофија на правото), на која позиција се пензионираше во 2011 година.

Професионалниот интерес на проф. Бајалциев не беше насочен единствено кон правната теорија и филозофија. Тој се бавеше и истражуваше и во областа на политичките науки. Така, тој беше предметен наставник и на предметот Основи на политичките науки, односно Политологија на политичките студии и студиите по новинарство на нашиот факултет.

Во овој контекст особено е важно да се истакне дека проф. Бајалциев е автор и на првите учебници по Вовед во правото (дел прв, посветен на државата и дел втор, посветен на правото) и по Политологија по промената на општествено-политичкиот систем што доведе и до методолошки плурализам во правните и политичките науки. Неговите учебници и денеска се основни

учебници за студентите на правните студии и во таа смисла претставуваат капитални дела во сферата на правната теорија.

Во рамките на нашиот универзитет и факултет, проф. Бајалциев извршуваше различни должности, меѓу кои, секако е најзначајна неговата должност на декан на Правниот факултет од 2000 до 2004 година, период во кој факултетот ја одбележа педесетгодишнината од своето работење, а ги заврши и подготовките за усвојување на новите наставни програми и транзицијата кон Европскиот кредит трансфер систем во рамките на Болоњскиот процес.

Професор Бајалциев не беше само посветен професор и научник. Кај него беше многу важна и политичката страна на неговата личност. На јавноста ѝ е познато дека тој беше втор министер за образование од независноста во периодот од 1992 до 1994 година. Често пати знаеше да ми раскажува за сите предизвици со кои се соочувал како министер во држава која штотуку проодувала на патот на независноста. Особено често се навраќаше на тензиите во меѓуетничките односи во тие први години на независноста кои речиси редовно имале влијание врз образовниот систем. Беше задоволен дека, барем за периодот во кој бил министер, успеал да одолее на обидите меѓуетничките тензии да го загрозат нормалното одвивање на образовниот процес.

Но, она што е помалку познато на пошироката јавност е неговиот младински активизам во шеесеттите и почетокот на седумдесеттите години на 20 век. Во пресвртната 1968 година студентски протести не се случуваат единствено во Франција, Германија и САД, туку и во поранешна Југославија. Проф. Бајалциев во таа година е генерален секретар на Сојузот на студентите на Југославија и од таа многу важна позиција во годината на младинскиот и студентскиот револт тој е директен учесник во организацијата на протестите и разговорите на студентите со тогашниот владејачки режим. Кога разговараме за ова време, многу често и самиот се чудеше на својата тогашна храброст и идеализам да биде еден од клучните актери во настани кои тогашниот систем воопшто не ги третираше како вообичаено демократско право и составен дел на еден нормален политички систем.

Неговата инволвираност во пресвртните моменти на тогашната Социјалистичка Југославија не завршува во таа 1968 година. Неколку години подоцна во 1972 година, кога доживотниот претседател на поранешната држава Јосип Броз Тито тргнува во пресметка со т.н. „анархолиберали, граѓански елементи и технократи“, проф. Бајалциев како младинец е член на Извршното биро на Сојузот на комунистите на Македонија. Политичкиот крај на либералната струја во тогашната единствена дозволена партија, на чело со Крсте Црвенковски и Славко Милосавлевски, е крај на политичката кариера, барем за определен период, и на професорот Бајалциев. Но, во историска смисла, улогата на оваа генерација на македонски политичари е најава за крајот на политичкото едноумие и комунистичката автократија што ќе се случи петнаесетина години подоцна.

Професорот Бајалциев нè напушти во август оваа 2022 година. Но, неговото физичко заминување не е крај на неговото дело. Како еден од продолжувачите на неговата работа, имам чест да го чувам споменот за него. Овој Годишник на Правниот факултет во негова чест, во кој има трудови од голем број негови колеги и поранешни студенти, е само еден скроман чекор во исполнувањето на таа задача.

Вечна слава драг професоре!

Во Скопје, 9.12.2022 година

проф. д-р Александар Љ. Спасов
уредник на Годишникот

проф. д-р Гоце Наумовски¹
проф. д-р Есин Кранли Бајрам²

НЕКОИ ПРАШАЊА ПОВРЗАНИ СО СТЕКНУВАЊЕТО НА НАСЛЕДСТВОТО ВО РИМСКОТО ПРАВО

УДК: 347.65/.68(37)
1.01 Изворна научна статија

Резиме

Основниот интерес на овој труд се состои во разработката на неколку правни институции кои можат да се појават при реализацијата на субјективните наследни права. Имено, римското право, судејќи според примарните извори, ни дава јасна слика за неколку правни ситуации кои потенцијално се појавуваат пред конечниот пренос на наследните права од оставителот на наследникот.

Со оглед на фактот што романистиката почесто се занимава со основите за наследување, наследните редови, тестаментните или нужното наследување, авторитет на овој труд ценат дека должно внимание треба да се посвети и на овие поретко третирано наследно-правни институции.

Од тие причини, во оваа прилика ќе биде дадена анализа на: **transmissio delationis, ius accrescendi collatio bonorum, aditio bonorum, beneficium abstinendi, beneficium inventarii u beneficium separationis**, низ која ќе може да се види местото и значењето на наведените институции гледани низ призмата на постапката за стекнување на наследството и евентуалните последици што во одделни случаи би можеле да ги предизвикаат.

Клучни зборови: Субјективни наследни права, *transmissio delationis, ius accrescendi collatio bonorum, aditio bonorum, beneficium abstinendi, beneficium inventarii u beneficium separationis*.

¹ Редовен професор на Правниот факултет „Јустинијан Први“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

² Вонредна професорка на Правниот факултет „Јустинијан Први“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Вовед

Изборот на темата на овој труд се должи на извонредно значајното место на наследното право како во контекст на интересот на старите римски јуриспруденти, но истовремено и од аспект на позитивното право. Имено, наследувањето, или правните односи *mortis causa* до ден денес ја задржуваат својата секојдневна актуелност, иако совремието има различна перцепција на наследувањето од онаа на старите Римјани. Ако Античкиот Рим примарно се грижел за опстанокот на семејната лоза, за наследувањето на семејниот култ и огниште, денешното општество, се чини, на наследувањето гледа исклучиво од аспект на имотниот ефект кој би се одразил на наследниците.

Сепак, институтите на римското наследно право, како и плејада други граѓанско-правни институти го преживеале „забот на времето“. Ова истражување се занимава со неколку прашања кои обесправено се третираат како „споредни“ бидејќи многу почесто романистиката се занимава со некои други аспекти на наследувањето од аспект на субјективните наследни права. Во таа смисла, разгледувањето на прашањата кои се однесуваат на финалната фаза при реализацијата на субјективните наследни права, непосредно пред и за време на преносот на наследството, зборува за хируршката прецизност на старите Римјани, но и за нивната исклучителна прагматичност. Претпоставените ситуации кои потенцијално би можеле да се појават при преносот на наследството, само го потврдува фактот на „правничката генијалност“ на римската јуриспруденција, која речиси и не оставила простор да се појават правни празнини.

1. *Transmissio delationis*

Со поимот *transmissio* на почетокот било означувано преминувањето на правата и обврските што ја сочинувале оставината, од оставителот на наследникот. Но, технички *transmissio delationis* ја означува можноста повиканиот (именуваниот) наследник да го пренесе своето право на давање на наследничка изјава на својот наследник.

Фактот што правото на прифаќање на оставината било третирано како строго лично право, старото *ius civile*, не дозволувало можност тоа да биде пренесено³ на друг субјект⁴, па дури ниту на наследникот на именуваниот наследник⁵.

---

³ Освен кај интестатското наследување по пат на *in iure cessio hereditatis*, кога наследникот уште за време на својот живот го пренесувал своето право на својот наследник, за тој да може да биде наследник на оставителот.

⁴ Правото на изјаснување за прифаќање на наследството не им припаѓало на наследниците кои наследувале *ipso iure* во моментот на делацијата.

⁵ Кај интестатското наследување, доколку повиканиот наследник до својата смрт не го прифатил наследството, тоа станувало *bona vacantia* или *bonorum possessio* било доделувано на подалечните сродници

Кај тестаменталното наследување, неизјаснувањето на именуваниот наследник во врска со наследството, можело да предизвика две последици. Наследување *ab intestato*, ако бил единствен тестаментален наследник, или прираснување на неговиот дел на останатите тестаментални наследници, ако биле именувани двајца или повеќе.

Ваквиот став околу забраната за пренос на правото на прифаќање на наследството, сепак бил променет уште според правилата на преторското право, кое дозволувало *restitutio in integrum* за наследниците на повиканиот наследник кој не по своја вина, не го прифатил наследството пред да умре.

Подоцна, *transmissio Theodosiana*⁶, предвидувала можност, најблискиот десцедент на повиканиот наследник, во секој случај да може да го прифати наследството, доколку неговиот предок умрел пред отворањето на тестаментот *apertura testamenti*⁷.

Во уште поголема мерка, тоа било дозволено со т.н. *transmissio Iustiniana*, според која правото на прифаќање на наследството им припаѓало на наследниците на наследникот (кој бил повикан како тестаментален или како интестатски наследник) доколку умрел пред да го прифати наследството во рокот кој му бил даден да размисли (*spatio deliberandi*) или рок од една година од делацијата: Во овие случаи, наследниците можеле да го сторат прифаќањето во рокот кој преостанувал. Доколку умрел без да знае дека е повикан, овие рокови во целост (една година или *tempus deliberandi*) течеле од почеток за наследниците на повиканиот или именуван наследник⁸.

2. *Ius accrescendi*

Според правилата на римското наследно право, начелото на прираснување на делот од наследството, кој заради било кои причини отпаднал кај некој од сонаследниците, доследно се применувало и тоа секогаш имајќи го предвид правилото *nemo pro parte rata testatus pro parte intestatus decedere potest*.

Причините кои можеле да доведат до отпаѓање на наследството кај некој од наследниците, можеле да бидат различни. Имено, повиканиот наследник можел да го одбие наследството *repudiatio*, или пак да не го прифати наследството до својата смрт (а не настапила ниту трансмисија).

Ius accrescendi е директна последица на концептот на универзална сукцесија. Постоенето на некаква пречка заради која сонаследникот нема да го оствари правото на наследство, значело проширување на правото на другите наследници и врз неговиот дел. Таа настапувала *ipso iure*, без потреба

⁶ *transmissio ex iure sanguinis*

⁷ 450 г. Види Adolf Berger, *op. cit.*, 741

⁸ *Ibid*

сонаследникот посебно да истакнува побарување за тоа⁹.

Правилата за тоа колкави делови ќе прираснат на сонаследниците зависеле од нивната поставеност во тестаменталните одредби. Ако тестаторот ги именувал сонаследниците без да прецизира кому колкав дел треба да му припадне, тогаш прираснувале сразмерни делови на секој сонаследник. Доколку пак, тестаторот наследниците ги именувал според правилата на *coniunctio*, тогаш прираснувањето зависело од начинот на поврзаното именување.

Правилата за прираснување во иста мера важеле и за интестатското наследување¹⁰.

3. *Collatio bonorum*

Генезата на овој наследно-правен институт е врзана за начелата на интестатското наследување. Потребата од доследно почитување на принципот на магистратското право *quod aequum et bonum est*, во областа на наследното право особено ќе го има својот одраз во корекцијата на правилата за наследување, кои повиканите наследници ги ставале во нерамноправна положба.

Collatio bonorum всушност била обврската на еманципираните синови во имотната маса на оставината да го внесат и делот кој самостојно го стекнале откако биле еманципирани *collatio emancipati*, за на тој начин да биде обезбедена рамноправноста со наследниците кои сè уште биле под *patria potestas*, и чија заработка одела на сметка на *pater familias*.

Истата обврска ја имале и ќerkите на оставителот кои при склучување на брак добиле *dos profecticia*, *collatio dotis*. Аналогно, сметајќи дека тој имот припаѓа на заедничкиот оставител, требало да биде внесен во имотната маса на оставината, во корист на сите сонаследници. Еманципираните синови и ќerkите кои требало да извршат колација полагале *cautio de bonis(dotibus) conferendis*, со која ветувале дека ќе ја извршат својата обврска¹¹.

На почетокот колацијата можела да биде извршена со вистинско внесување на имотот во оставината или со сразмерно намалување на делот кој го добивал сонаследникот кој требало да изврши колација.

Меѓутоа, променетите односи во семејството, а со тоа посебно променетата позиција на лицата *alieni iuris*, институтот *collatio bonorum*, го претвориле во *collatio descenditium*. Поставен како обврска на потомците-

---

⁹ Историски факт е дека во еден период постоела т.н. *caducorum vindicatio*, која можеле да ја употребат сродниците на *orbis* (види кадукарни закони) или државата, за да добијат право на прираст врз *caduca*. Но, ваквото решение било укинато во Јустинијановото законодавство. Ante Romas, *op.cit.*, 387

¹⁰ Ваквата ситуација се одржала сè до *transmissio Iustiniana*, според кое, како што веќе видовме, правото на наследување на наследникот кој не го прифатил наследството бидејќи починал пред да го стори тоа, преминува на неговите наследници, а не на сонаследниците

¹¹ Види Adolf Berger, *op.cit.*, 384

сонаследници во имотот на оставинската маса да го внесат сето она што го добиле од оставителот по различни основи, Јустинијановото законодавство го сторува применлив и кога основ за повикување на наследство е тестаментот.

Според тоа, десцендентите на оставителот, кои се јавувале како интестатски или тестаментални наследници, имале обврска пред поделбата на наследството, во него да го внесат сето она што оставителот за време на својот живот им го дал (подарок, мираз и сл.), со што се обезбедувала еднаквоста и рамноправноста на сонаследниците при конкурирањето за дел од оставината. Колацијата во оваа смисла се вршела со сразмерно намалување на делот на оставината кој би му припаднал на сонаследникот, за вредноста на она што го претходно го добил од оставителот.

4. Aditio bonorum

Принципот на универзална сукцесија на кој се темели наследувањето врз основа на тестамент¹² во римското наследно право, по моментот на accrescendi, значел спојување на наследството (имотната маса сочинета од правата и обврските на оставината, со исклучок на строго личните) со имотот на наследникот, односно настапувало aditio (confusio) bonorum, при што се гаселе евентуалните меѓусебни права и обврски помеѓу наследникот и оставителот¹³.

Со оглед на тоа што старото право определувало неограничена одговорност на наследникот за обврските на оставината, можело да се случи наследникот да се најде во незавидна позиција предизвикана од презадоженоста на оставината¹⁴ од една страна, но и доверителите на оставината, од друга старана, кои за своите побарувања требало да конкурираат од сега веќе единствената имотна маса на наследникот и тоа заедно со неговите доверители.

Ваквите спорни ситуации биле разрешувани со создавањето на неколку правни средства за заштита на правата на наследниците или на доверителите на оставината.

Како една од обврските на римските граѓани кои станале наследници на наследство поголемо од 200 000 сестерици, стоела и обврската за плаќање на vicesima hereditatium. Данокот на наследство бил определен на пет проценти и него го наплаќале посебни државни службеници procuratores hereditatium¹⁵.

5. Beneficium abstinendi

Претходно веќе зборувавме за разликата помеѓу т.н. heredes sui et inessentiali и heredes voluntarii. Можноста за неприфаќање на наследството им

¹² Истиот важел и за тестаменталното и нужното наследување

¹³ Наследникот ја продолжува правната положба на оставителот

¹⁴ Ваквото решение значело дека наследникот е должен да ги намири доверителите на оставината од својот имот, бидејќи оставината била инсолвентна

¹⁵ Adolf Berger, op.cit., 764

била дозволена во секој случај само на наследниците кои припаѓале на втората група¹⁶.

Heredes sui et necessarii по правило наследството го добивале *ipso iure*, без право да се изјаснуваат околу тоа. Меѓутоа сепак, хонорарното право предвидело можност за *heredes sui* која се состоела во правото да го одбијат наследството *beneficium(ius)abstinendi*, најчесто во случаите на презадолжена оставина. Единствениот услов што требало да биде исполнет било воздржувањето на наследникот кон оставината да се однесува како кон своја, *pro herede gestio*.

Имено, доколку се утврдело дека наследникот пред да се изјасни за прифаќањето на наследството ги употребувал, располагагал или слично со стварите од оставината, се сметало дека се *immiscere hereditati*, односно го губи *ius abstinendi*.

Ваквото право не било предвидено во ист обем за *heredes necessarii* (ослободените робови повикани на наследство). За нив постоела можност за признавање на ограничена одговорност спрема доверителите на оставината. Така, тие не одговарале со имотот кој го стекнале по ослободувањето под услов и кај нив да не постои *pro herede gestio*.

6. *Beneficium inventarii*

Јустинијановото законодавство предвидело уште едно правно средство со кое можеле да се послужат наследниците, со цел својата обврска на неограничена одговорност спрема доверителите на оставината, да ја сведат само на одговорност во висина на наследениот имот. Се работи за т.н. *beneficium inventarii*, според кој одговорноста се ограничувала *intra vires hereditatis*, доколку бил извршен попис на оставината. Пописот требало да започне да се извршува во рок од 30 дена од отворањето на тестаментот (делацијата) и да биде завршен за 60 дена¹⁷.

Ваквата можност на наследниците им била дадена заради фактот што секогаш однапред не можеле да знаат дали прифаќањето на наследството за нив ќе предизвика штета или корист¹⁸. Затоа пописот на оставината значел реална претстава што би добиле, а што би изгубиле со чинот на прифаќањето на оставината.

---

¹⁶ *Beneficium abstinendi* на почеток се однесувало само на интестатските наследници. Подоцна подеднакво важело и за тестаменталните.

¹⁷ Покрај утврдените рокови, пописот требало да биде извршен и според други предвидени формалности за да може да се смета за правилен, прецизен и точен. Нужно било присуство на сведоци, како и на *tabullarius* и за време на пописот доверителите не можеле да ги намируваат своите побарувања.

¹⁸ На наследник кој побрал и добил време за размислување *spatio deliberandi*, не му било дозволено да изврши и попис на оставината, бидејќи се сметало дека во тој рок тој би можел да ја утврди состојбата на оставината.

Трошоците за извршениот попис, како и погребните трошоци паѓале на товар на наследникот кој барал *beneficium inventarii*.

Оваа интервенција во наследниот систем, заедно со *transmissio Iustiniana*, се сметаат за најзначајните реформи од оваа област, заради кои наследувањето во Рим од „чест, обврска и должност спрема покојникот и спрема државата станува субјективно имотно право, со кое наследникот го зголемува својот имот.“¹⁹

7. *Beneficium separationis*

Преторското заштитно средство, кое се појавило во корист на доверителите на оставината познато како *beneficium separationis*, всушност се однесувало на можноста овие доверители да бараат разлучување на оставината од имотот на наследникот (после *aditio bonorum*), *separatio bonorum*, за да може токму од имотната маса на оставината да добијат предност при намирувањето на нивните побарувања. Тоа значи дека се обезбедувало правото на доверителите на оставината да не конкурираат заедно со доверителите на наследникот. Имено, доверителите на оставината, а подоцна и легатарите²⁰, имале право на *beneficium separationis* во рок од пет години од стекнувањето на наследството, со што добивале предност при намирувањето. Евентуалниот остаток од наследството повторно се спојувал со имотот на наследникот, од каде можеле да се намируваат неговите доверители.²¹

8. Односи помеѓу сонаследниците

Едноставна била ситуацијата кога во тестаментот или при наследувањето *ab intestato*, наследството му припаѓало на еден наследник. Во тој случај, како што веќе видовме, правата и обврските од оставината во целост му припаѓале на именуваниот, односно интестатскиот наследник. Стапувајќи на местото на оставителот, *successio in locum defuncti*, покрај *confusio bonorum*, започнувала и обврската на наследникот да се грижи за семејната *sacra*.

Сепак, во практиката многу почесто се случувало наследството да им припадне на повеќе наследници. Правната последица што притоа настапувала е засновање на сосопственички односи на наследството²².

¹⁹ Види Mile Boras. Margetić, Lujko, op. cit. 278

²⁰ Доверителите кои барале разлучување, во секој случај имале предност пред легатарите кои се повикале на *beneficium separationis*.

²¹ Различни мислења биле присутни и околу обратната ситуација. Односно, дали доверителите на оставината кои и по разлучувањето останале неподмирени во целост, имале право да побаруваат од имотот на наследникот? Ставовите биле различни. Сепак, вакавата можност била дозволена само кога претходно биле намирени сите наследникови доверители, како и доверителите на оставината кои не барале *beneficium separationis*.

²² Се работи за *communio incidens*, случајна заедница, еден вид квазиконтракт, при што

Според тоа „со ваквата концепција, од аспект на имотното право, интересен е моментот на смртта на *pater familias*, кога останувал неподелен имотот што дотогаш му припаѓал нему, а по тој момент требало да им припадне на наследниците. Добрата што го опфаќале тој имот, биле причина да се формира заедница од сите наследници“²³, при што мора да се нагласи дека старите Римјани не разликувале сосопственост од заедничката сопственост²⁴. Имено, во зависност од одредбите на тестаментот, или од определувањата на наследните редови при интестатско наследување, на секој од наследниците му припаѓал идеален, аликвотен дел од наследството, кој можел да го користи и со кој можел слободно да располага. Истиот правен режим важел и за обврските на оставината. Секој од наследниците одговарал сразмерно на својот дел²⁵.

Сепак, ваквата состојба која настанувала помеѓу сонаследниците можела да биде разрешена со *actio familiae erciscunade*, тужба која можела да ја искористи секој сонаследник за престанок на сосопственоста. Имено, со физичката делба која следувала, секој од наследниците станувал сопственик на определени ствари од наследството.²⁶

9. Правна заштита на тестаменталните наследници

Принципот на универзална сукцесија, предвидувал пренос на правата и обврските на оставината од оставителот на наследникот. Заради тоа, логична е и последицата при стекнувањето на наследството, дека заедно со правата и обврските, наследникот ги добива и сите правни средства кои можел да ги користи оставителот во текот на својот живот, а со кои би можел да ги штити своите имотни права. Тоа се т.н. сингуларни (специјални) тужби на наследникот.

Сепак, за наследникот била резервирана и една посебна тужба, со која тој можел да ги заштити своите права, тогаш кога му било оспорено својството на наследник, односно кога било загрозено неговото наследно право.

настанувало *communio pro indiviso*

²³ Види Гоце Наумовски. *Имотноправниите аспекти на римското consortium*. Зборник во чест на Миле Хаџи Василев. (Скопје: Правен факултет. 2004) 223

²⁴ Кај заедничката сосопственост, како што ќе видиме, деловите на сонаследниците не се определени однапред, но се определиви. Ваквото разликување кај наследничката заедница присутна во современите права меѓу кои и нашето, во споредба со сосопственичките односи меѓу сонаследниците во римското право, својот корен го има во фактот што не е прифатена римската концепција за лежечка оставина.

²⁵ *Nomina ipso iure divisa sunt*

²⁶ Римското право не прави разлика помеѓу сосопственост и заедничка сопственост, познава само *condominium*. За разлика од него, некои од современите, меѓу кои и нашето, сосопствениците ги разликува од заедничарите. Припадот на наследството на двајца или повеќе наследници е означен со формирањето на наследничка заедница (заедничари). За ваквото решение на македонскиот законодавец, ќе стане збор подоцна.

Тужбата *hereditatis petito* била достапна без оглед дали се работи за интестатски или тестаментален наследник. Таа во суштина била посебен вид *rei vindicatio*²⁷ и затоа се нарекувала уште и *vindicatio hereditatis*. Разликата била во основот на тужбеното барање. Наследникот се повикувал на постоењето на наследно право.

PS. 1, 13b, 6. *Qui petit hereditatem, ipse probare debet ad se magis quam ad eum qui possidet sive ex testamento sive ab intestato pertinere.*

Кој со тужба бара наследство, треба да докаже дека наследството му припаѓа според посилно право од оној кој го поседува било врз основ на тестамент или интестатски.

Активна легитимација за ваква тужба имал само цивилниот наследник. Пасивно легитимиран пак, бил секој оној кој имал владение врз стварите од оставината, прокламирајќи се себеси како наследник, *pro herede*, или едноставно негирајќи го правото на тужителот, без да истакне врз кој основ има владение на оставината, *pro possessore*.²⁸

Последиците од успешната *hereditas petitio* биле исти како и при реивиндикациона тужба. *Res hereditariae* биле реституирани на наследникот²⁹.

Дистинкцијата помеѓу совесниот и несовесниот држател била направена со измените што ги предвидел *SC Inventionum*. Така *possessor bonae fidei* требало покрај стварите од оставината да ги врати и добивките кои од неа ги остварил, а сè уште не ги потрошил до моментот на литисконтестацијата. Тој не одговарал за потрошените или оштетените ствари, а имал право да ги побара и сите сторени трошоци во корист на оставината. За да може да ги добие, надомест за трошоците имал *ius retentionis* врз оставината. По литисконтестацијата одговарал за секое сторување за кое е утврдена негова вина. Несовесниот држател, *possessor malae fidei*, имал обврска да ја реституира и евентуалната добивка од оставината и пред литисконтестацијата. Требало да ги врати и потрошените, но и плодовите кои пропуштил да ги собере. После литисконтестацијата, несовесниот држател бил одговорен и за штетите кои настанале случајно.

Посебно, за тестаменталните наследници³⁰ било резервирано и *missio*

²⁷ Ист е и хронолошкиот развој на сопственичката и наследничката тужба. За време на легисакционата постапка, таа се одвивала во облик на *sacramento in rem* (тужителот и тужениот тврделе дека имаат наследно право). Подоцна, тужениот не морал да тврди дека тој е носител на наследно право. Види Marijan Horvat, op.cit., 160

²⁸ Јустинијановото законодавство, како тужен го признава и фиктивниот држател. Ако тужителот го докажал своето наследно право, по пат на *interdictum quam hereditatem*, на тужениот му било налагано да ги предаде стварите на оставината на тужителот.

²⁹ Сите ствари кои биле дел од оставинската маса во моментот на делацијата, односно нивна парична противвредност.

³⁰ Елаборираното правно средство можеле подеднакво да го користат и тестаменталните и интестатските наследници. Но, со оглед на историската условеност на особеностите на интестатските наследници, за време на хонорарното право, на преторските наследници (*bonorum*

in possessionem, со кое стекнувале владение врз оставината. Единствен услов кој требало да биде исполнет, бил тестаментот да биде отворен според строго определените правила за отворање на тестаментот³¹.

Заклучок

Познавачите и истражувачите на старото, но сè уште ненадминато римско право, несомнено ќе се сложат околу констатацијата дека речиси и не постои правна област што Римјаните разработена ја оставиле во наследство на човештвото, која од современа перспектива не е интересна за понатамошно проучување, користејќи ги темелите на нивните сознанија.

Причината заради која овој труд се занимава со наследното право, пред сè се должи на фактот што изворите на римското право нудат широка лепеза на податоци од кои може да се добие јасна слика за поставеноста на наследно-правните институти во римското право, што уште еднаш ќе го потврди континуитетот во развитокот на оваа правна гранка и нераскинливата врска со поставеноста на позитивните наследни системи, особено во земјите од континенталното правно семејство, кои се сметаат за наследници на римската правна традиција³². Една ваква доследна анализа, дотолку повеќе е показател на причинско-последичните врски кои играат клучна улога во откривањето на насоката во која се развиваат наследно-правните институти, што од своја страна е вистинската вредност на еден научен труд од областа на историско-правните науки: можноста за научна предикција.

Во оваа смисла, современата димензија на овој труд може да се согледа во анализата на состојбите од конкретната област во позитивното право на Република Македонија и Република Србија, со оглед на фактот дека во двете

---

possessores) им припаѓале посебни средства за заштита на наследните права. Имено, тие можеле да употребат *intreductum quorum bonorum*, кој им обезбедувал бонитарна сопственост врз поединечните ствари од оставината. Ваков интердикт можел да биде употребен како против држателите *pro possessore* и *pro herede*, така и против цивилните наследници кои не биле преторски во исто време. Со протекот на пропишаниот рок за одршка и бонитарните, станувале квиритски сопственици.

Воедно, за нив биле достапни и сингуларните тужби на оставителот во својство на *actiones utiles*. Исчезнувањето на разликите меѓу цивилните и преторските наследници, довеле до можноста обете категории да можат да ја користат *hereditatis petitio*, со која ја побарувале оставината како универзални сукцесори. Единствената разлика е во тоа што за преторските наследници таа била *actio utilis*, позната под називот *possessoria hereditatis petitio*

³¹ Види погоре *apertura testamenti*

³² За поделбата на правни семејства види повеќе: Мирјана Поленак-Акимовска. *Некои аспекти за системите на граѓанското право*: Зборник во чест на Никола Сотировски и Владимир Кратов (Скопје: Правен факултет, 2001). 244–245; Обрад Станојевиќ. Емилија Станковиќ. *Савремени правни системи* (Крагујевац: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, 2010). 21 како и Srđan Šarkić. Dragoljub Popović. *Veliki pravni sistemi i kodifikacije* (Beograd: Izdavačka kuća „Draganić“, 1996)

земји на повидок се извесни измени кои се резултат на изработката на граѓански законици.

Покрај сето горенаведено, во прилог на актуелноста на избраната тема, сепак не треба да се заборави на извонредното значење што Римјаните го придавале на наследувањето и начините за негова реализација низ вековите на своето постоење. Силно врзани со настојувањето да се наследи семејниот култ и општествена положба³³, прашањата за начинот и видовите наследувања, биле секојдневна преокупација на римското општество. И се чини сосема оправдано, бидејќи оваа исклучително суптилна и сензитивна материја која завлегува пред сè во семејните односи меѓу субјектите, не изгубила од својата актуелност и денеска.

Затоа, за да се најде идеалното решение во регулирањето на наследно-правните односи, потребни се многу пошироки познавања како за општествено-економските и семејните констелации, така и за бројни етички прашања пред кои е исправен современиот свет во кој науката ги поместува границите на возможното.

Користена литература:

- Андреев, Н, Михаил. *Римско частно право*. Софија: Државно издателство „Наука и искусство“ 1958.
- Baron, I. *Institucije Rimskoga prava*. Zagreb: K.N. Bibliografski Zavod, D.D., 1925.
- Berger, Adolf. *Encyclopaedic Dictionary of Roman Law - New Series*, Vol. 43, Part 2. Philadelphia: The American Philosophical Society, 1953 (Reprinted 1980 and 1991);
- Boras, M. и Margetic, L. *Rimsko pravo*. Zagreb: PFZ biblioteka udzbenici i skripta, 1980
- Borkowski, A.: *Textbook on Roman Law (3rd ed.)*, 1997.
- Борковски, Ендру и ду Плесис, Пол. *Учебник по римско право*. прев. Елена Витанова 3 изд, Скопје: Просветно дело АД, 2009 208.
- Buckland, W. W.: *Textbook of Roman Law (3rd ed.)*, 1963.
- Бучковски, Владо. „Римското и современото заложно право.“ Дис, Правен факултет, Скопје, 1998

33 Вакниот однос на старите Римјани кон семејниот култ, семејното огниште и семејната традиција, помалку ги разликува од поимањето на современиот свет за наследувањето. Имено, на почетокот идејата за наследување на Римјаните се врзувала за обезбедување на потомци кои ќе ја продолжат семејната лоза, но подоцна овој став преоѓа во она што современиот свет го подразбира под наследување: преоѓање на имотот од оставителот на наследниците

- Bujuklić, Žika. *Forum Romanum – Rimska država, pravo, religija i mitologija*. Београд: Правни факултет у Београду – Библиотека „Приручници“, Центар за публикација – „Досије“, 2005.
- Burdick, W.L. : *The principles of roman law and their relation to modern law*. Clark, New Jersey: The Lawbook, Exchange LTD, 2004
- Danilović, Jelena , Stanojević Obrad. *Tekstovi iz rimskog parva*. Beograd,1993
- Eisner, Bertold и Marijan, Horvat. *Rimsko pravo*. Zagreb:Nakladni zavod Hrvatske;, 1948.
- Gordley, James. *Foundations of Private Law – property, tort, contract, unjust enrichment*. New York: Oxford University Press, 200
- Horvat ,Marijan. *Rimsko pravo* (deseto izdanje). Zagreb: Školska knjiga,1980.
- Хвостов ,В:М. *Система римскогo права*. Москва:Спарк, 1996.
- Jovanović, M. *Komentar Starog rimskog Ius civile (Knjiga druga: Lex XII tabularum – I-VI)*.Ниш: Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Nisu, 2007.
- Маленица, Антун. *Римско право* (друго измењено и допуњено издање); Нови Сад: Правни факултет у Новом Саду, 1996.
- Машкин, Николај Александрович. *Историја на Стариот Рим*. Скопје: Зумпрес (Библиотека Универзум), 1995.
- Moyle, J.B. *The Institutes of Justinian*. New Jersey: The Lawbook Exchange, Union, 2002
- Nicholas, Barry. *An Introduction to Roman Law - Clarendon Law Series*; Oxford University Press; Oxford – 1962 (Hardback), 1975 (Paperback).
- Николас, Бери. *Вовед во римско право*. со предговор, ревидирана биографија и речник со латински поими од Ернест Мецгер. прев. Наташа Алексовска, Рената Георгиевска, Билјана Митовска, Скопје: Просветно дело, 2009.
- Обрад Станојевић. Емилија Станковић. *Савремени правни системи*, Крагујевац: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу.2010.
- Поленак-Акимовска, Мирјана, Бучковски Владо. *Избор на текстови оу римскогo право* (IV издание).Скопје: Правен факултет „Јустинијан Први“, УКИМ, 2008.
- Поленак-Акимовска М., Бучковски В, Наумовски Г. *Универзалностиа на римскогo право (едукација, правни системи, евројско право)*. Скопје „Жива антика“, Институт за класични студии, Филозофски факултет, 2007.
- Пухан, И. . Поленак-Акимовска, М. *Римско право* .Скопје: Универзитет „Кирил и Методиј“, 1991.
- Romas, A. *Rimsko pravo*.Zagreb: PFZ (Biblioteka: Udžbenici i skripta);
- Salkowski Carl e. E. Whitfield. *Institutes and History of Roman Private Law With Catena of Texts* (Hardcover); Lawbook Exchange Ltd, 2008
- Srdan Šarkić. Dragoljub Popović.*Veliki pravni sistemi i kodifikacije*,Beograd:

- Izdavačka kuća „Draganić“.1996
- Stein, P. *Roman Law in European History*. Cambridge: University Press, 199
- Watson, Alan. *Roman Law and Comparative Law*.Athens and London: The University of Georgia Press, , (Paperback - 30 Jun 1991).
- Вотсон, Алан: *Правни Трансиланији (Присилуј ујоредном љраву)*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду – Институт за упоредно право, 2000.
- Зборник во чест на Иво Пухан*. Скопје: Правен факултет, 1996.
- Зборник на трудови од Меѓународниот симпозиум: „*Современото љраво, љравнаџа наука и јустинијановаџа кодификација*“ – Том I и II. Скопје: Правен факултет „Јустинијан Први“ при УКИМ, 2004.
- Зборник на трудови: *Јавно и љриваџно љраво – 50 години од Универзалнаџа декларација за човекови љрава*. Скопје: Правен факултет; УКИМ, 1998.
- Зборник во чест на Никола Сотировски и Владимир Кратов, Скопје: Правен факултет, 2001
- Zimmerman, R. *Roman Law, Contemporary Law, European Law, The Civilian Tradition Today*.Oxford: University Press 1999

Prof. Dr.sc Goce Naumovski³⁴

Assoc. Prof. Dr.sc Esin Kranli Bajram³⁵

SOME ISSUES RELATED TO THE ACQUISITION OF INHERITANCE IN ROMAN LAW

Summary

The core interest of this paper comprises of elaborating on several legal postulates which may occur while exercising one's subjective inheritance rights. Namely, the Roman law, judging from the primary sources, provides us with a clear picture of several legal situations, which are probable to ensue, prior to the final transfer of the inheritance rights from the testator to the inheritor.

Taking into consideration the fact that the Roman law research frequently dwells on the basis for inheritance, lines of hereditary succession, wills or compulsory share of inheritance, the authors of this paper believe that due diligence must be exercised to these seldom studied legal inheritance postulates.

*Therefore, on this occasion an analysis will be made of: **transmissio delationis, ius accrescendi collatio bonorum, aditio bonorum, beneficium abstinendi, beneficium inventarii and beneficium separationis**, which will serve to find the place and the meaning of the aforementioned notions as seen through the prism of the procedure for receiving inheritance and possible consequences which may occur as a result of separate processes.*

Key words: *inheritance rights, transmissio delationis, ius accrescendi collatio bonorum, aditio bonorum, beneficium abstinendi, beneficium inventarii, beneficium separationis.*

---

³⁴ Professor at Faculty of Law "Iustinianus Primus", "Ss. Cyril and Methodius" University in Skopje.

³⁵ Associate professor at Faculty of Law "Iustinianus Primus", "Ss. Cyril and Methodius" University in Skopje.